

Makale Türü: Araştırma

BIST ŞİRKETLERİNİN DİJİTAL KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ÇALIŞMALARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

¹Ayşe Gözde İYİCİL

Özet

Bu çalışmada işletmelerin KSS faaliyetleri; Vekâlet Teorisi ve Meşruluk Teorisi kapsamında incelenmiştir. Çalışmanın örnekleme BIST 100 Endeksinde, BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde ve de BIST Kurumsal Yönetim Endeksinde yer alan tüm işletmeler dahil edilmiş olup, toplamda yüz yirmi iki işletme incelemeye alınmıştır. Yapılan inceleme sonucunda; işletmelerin yarısından azının KSS faaliyetlerini dijital ortamda paylaştığı, yine yarısından azının çevre konusuna vurgu yaptığı ve incelenen işletmelerden hiçbirinin GRI Raporuna değinmediği belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin yaklaşık olarak üçte biri dijital ortamda KSS projelerine yer vermektedir. KSS projelerinin paylaşım sıklığı incelendiğinde ise işletmelerin gerçekleştirdiği projeleri ortalama olarak son sekiz yıl üzerinden paylaştığı belirlenmiştir. İlgili faktörler üzerinden oluşturulan dijital KSS derecelendirme puanına göre ise hem BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde hem de BIST Kurumsal Yönetim Endeksinde yer alan işletmelerin dijital KSS derecelerinin diğer endeks işletmelerine göre daha yüksek olduğu, sadece bir endekte yer alma durumuna göre bakıldığında, BIST KYE işletmelerinin BIST SE ve BIST 100 işletmelerine göre dijital KSS derecesinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar ışığında bu çalışmanın literatürdeki boşluğu dolduracağı ve ilgili araştırmacılar için yeni bir yol oluşturacağını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, kurumsal sosyal sorumluluk, dijital kurumsal sosyal sorumluluk

A Comparative Examination of BIST Companies' Digital Corporate Social Responsibility Activities

Abstract

Corporate Social Responsibility studies of businesses were examined within the scope of Agency Theory and Legitimacy Theory. All the businesses of BIST 100 Index, Sustainability Index and BIST Corporate Governance Index have been studied and a total of one hundred and twenty-two businesses have been examined. It is determined that less than half of the businesses share their corporate social responsibility activities in the digital environment, and also less than half of them emphasize the environmental issues, and none of the businesses refer to the GRI Report. Almost one third of the businesses include CSR projects. When the frequency of CSR projects is examined, it is determined that the projects realized by the businesses are shared over the last eight years on average. According to the digital CSR rating made over the relevant factors, the digital CSR ratings of the businesses in both BIST Sustainability Index and BIST Corporate Governance Index are higher than the other index businesses, and the digital CSR degree of BIST Corporate Governance Index businesses are higher than BIST Sustainability Index and BIST 100 businesses. It is possible to declare that this study fills the gap in the related literature and creates new paths for the relevant researchers.

Keywords: Digitalization, Corporate social responsibility, Digital corporate social responsibility

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ufuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, gozde.iyicil@ufuk.edu.tr, ORCID-ID: 0000-0003-2386-1025

GİRİŞ

Son yıllarda tüm sektörler yalnızca teknolojik değişikliklerle karşı karşıya kalmamakta, aynı zamanda bu durumla doğru orantılı olarak daha fazla esneklik, tepkisellik ve değişim içine girmektedirler. Tüm teknolojik değişiklik ve gelişimin yanı sıra, iş hayatında dijitalleşmeye doğru yeni bir düzen oluşumu da baş göstermektedir. Yaşanan bu dijital dönüşümün, tüm faaliyetler üzerinde yapılan teknolojik yatırımlar ile mümkün olacağı ve bu sayede kazanılan yetkinlikler ile tamamlanabileceği yönünde hâkim görüş mevcuttur (Bakırtaş ve Ustaömer, 2019: 1).

Yaşanan bu dijital dönüşüm kapsamında, işletmelerin dijital ortamda sadece finansal raporlarında değil, aynı zamanda kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) paylaşımlarında da artış olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı, BIST (Borsa İstanbul) şirketlerinin KSS paylaşımlarının dijitalleşme dâhilinde incelenmesidir. Çalışma, vekâlet teorisi ve de meşruluk teorisi kapsamında yürütülecektir. Vekâlet teorisine göre (Barako, vd., 2006; Watson vd., 2002: 293); dijital raporlama yöneticiler ile etkileşenler arasındaki çatışmaları azaltmak için etkili bir izleme mekanizması olarak düşünülmektedir (Masmoudi ve Boujelbène, 2015: 5). Meşruluk teorisine (Cho ve Patten, 2007; Deegan vd., 2002; Dumay vd., 2015; O'Donovan, 2002: 346) göre ise dijital raporlama, işletmelere daha modern bir imaj oluşturmada ve paydaşlarının meşruiyetini elde etmelerini sağlamaktadır. Meşruluk teorisine göre işletmeler, devamlılığını sağlayabilmek için faaliyetlerinin toplumun değer ve normlarına uygun olarak algılanmasını sağlamalıdır. Dolayısıyla, bir işletme sosyal açıdan sorumlu işletme imajını oluşturmak için dijital raporlama ile birlikte belli bilgiler vermelidir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ilgili literatür incelemesine yer verilecektir. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi hakkındaki bilgiler sunulacak, sonraki bölümde araştırmanın bulgularına yer verilecektir. Son olarak elde edilen bulgularla sonuç oluşturularak konu ile ilgili önerilerde bulunulacaktır.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Dijitalleşme, işletmenin sahip olduğu tüm kaynakların teknoloji ile uyumlaştırılması anlamına gelmektedir (Accenture, 2015). Dijitalleşme, bilgi teknolojilerinin kullanımı ile birlikte çok sayıda veri giriş-çıkışı ve daha fazla öngörü olarak ifade edilmektedir (Lenka vd., 2017: 93). Diğer bir tanıma göre ise dijitalleşme; bir iş modelini değiştirmek ve yeni değer üretme fırsatları sağlamak için dijital teknolojilerin kullanılması olarak açıklanmaktadır (Gartner, 2020). Bu doğrultuda, bir işletmenin dijitalleşmesi, bilgi veya bilgi kaynaklarının sadece sayısallaştırılmasının ötesinde, aynı zamanda bir yönetimin, algının ve sürecin de sayısallaştırılması olarak düşünülmelidir (Atmaca ve Karaçay, 2020: 263).

Günümüzde işletme paydaşları ve etkileşenleri, finansal raporlama talebi ile yetinmemekte, yeni bir bakış açısı ile hazırlanan kurumsal raporlama talebinde de bulunmaktadır (Yanık ve Türker, 2012: 291). Bu talepler doğrultusunda, işletmelerin KSS çalışmalarını, yine aynı kapsamda, sürdürülebilirlik çalışmalarını, dijital ortamda etkileşenleri ile paylaştığı ve bu paylaşımların hızla arttığı görülmektedir.

Kurumsal raporlamanın gelecekte daha büyük kitlelere dayanan öncül bir temelde olmak üzere, kurumsal tüm bilgilere yönelik daha geniş ihtiyaçları karşılamak üzere genişletilme çalışmaları sürmektedir (Yüksel, 2017: 6). İşletmelerin yapmış olduğu her faaliyeti dijital ortamda paylaşması, şeffaflık duruşunu arttırmaktadır. Kurumsal yönetim anlayışı, sadece paydaşları için değil aynı zamanda etkileşenlerini de kapsayan bir bilgi paylaşımını ifade etmektedir. Bu da ancak şeffaflık ile dijital ortamda paylaşımlarda bulunarak mümkün olabilmektedir.

İşletmelerin kurumsal yönetim çalışmalarını ve bu kapsamda sürdürülebilirlik inisiyatiflerini görmek BIST'te işlem gören şirketlerin kurumsal yapıları ve şeffaflık politikaları sayesinde mümkündür. Bu bağlamda, kurumsal yönetim anlayışı ve ilkelerinin küreselleşme süreci ile dünyada öneminin artmasıyla birlikte, işletmelerin kurumsal yönetim ilkelerine uyum durumunun belirlenebilmesi ve kendi aralarında kıyaslama yapılabilmesi için standart bir endeks sistemine ihtiyaç duyulmuştur (Ayboğa, 2021: 62). Bu durum da "Kurumsal Yönetim Uyum Derecelendirmesi" kavramının oluşumunu sağlamıştır (Sandıkçioğlu, 2005: 19; Ayboğa, 2021: 62). Kurumsal Yönetim Endeksi (KYE); yetkili bir derecelendirme şirketi tarafından BIST'te işlem gören şirketlerin kurumsal yönetim ilkelerine uyum üzerinden aldıkları derecelendirme notu ile girilebilen bir endekstir.

Sürdürülebilirlik endeksleri (SE) ise, sürdürülebilirlik kavramının benimsenmesi ve sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasında işletmeleri motive edici unsurdur. Sürdürülebilirlik kavramı, ülkeleri ulusal ve uluslararası organizasyonlar, işletmeler, akademisyenler, işletmeyle ilgili olan tüm paydaşlar tarafından dikkate alınmakta ve bu sebeple işletme faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerine ilişkin şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması adına sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanması BIST'e kote edilmiş işletmeler için gereklilik arz etmektedir (Yıldırım vd., 2018: 93). BIST SE; BIST'te işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst seviyede olan şirketlerin yer aldığı bir endeks olup, Türkiye'de ve özellikle BIST şirketleri arasında sürdürülebilirlik konusundaki anlayış, bilgi ve uygulamalarının artmasını desteklemektedir (Yıldırım vd., 2018: 93).

Literatürde BIST, KYE ile KSS çalışmalarını ilişkilendiren herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Öte yandan, BIST SE üzerine yapılan daha önceki çalışmaların ise büyük bir çoğunluğu işletmelerin finansal performansları üzerine yoğunlaşmıştır. Ateş (2021), KSS skorları üzerine yaptığı çalışmada BIST SE üyeliği ile genel çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) puanlarının temsil ettiği kurumsal sosyal performans arasındaki bağı incelemiş, BIST SE üyesi olan işletmelerin, BIST SE üyesi olmayan işletmelere kıyasla belli değişkenler kontrol altında tutulduğunda daha yüksek ESG performans puanlarına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Aytar (2019), BIST SE'nde yer alan işletmelerin KSS faaliyetleri üzerine yapmış olduğu içerik analizinde SE içindeki işletmelerin KSS faaliyetleri eğilimlerinin işletme ve sektörler açısından farklılık taşıdığını tespit etmiştir. Ceran (2017), BIST SE işletmelerinin 2014-2015 dönemi sürdürülebilirlik raporlarını içerik analizi ile incelemiş, raporların birbirileri ile ilişki düzeylerini ortaya koymuştur. Buna göre; literatürde kurumsal yönetim bağlamında sürdürülebilirlik kavramını inceleyen çalışmalarda rastlanmayan değer, teknoloji, gelecek gibi sözcüklerin de söz konusu kavramın ölçülmesinde dikkate alınması gerektiğini vurgulamış ve

işletmelerin raporlarını hazırladıkları kriterler arasında sürdürülebilirliğin ekonomi boyutunun yer almadığı, ekonomi boyutuna ilişkin sözcüklere çevre ve toplumsallık boyutları kadar yer verilmediğini ortaya çıkarmıştır. KSS konusundaki çalışmaları, içerikleri ve kullanılabilirliklerini incelemek üzere internet sayfalarının özelliklerini analiz eden bir diğer çalışmaya göre; dijital raporlamada homojenlik olmadığı ve gelişmiş ülkelerin internet raporlaması konusunda daha gelişmiş bir sisteme sahip olduğu ortaya koyulmuştur (Bonson ve Escobar, 2006; Samaha ve Abdallah, 2012: 151).

İşletmelerin KSS çalışmalarını dijital raporlama ile paylaşılması konusu üzerine yapılan çalışmaların sayısı oldukça kısıtlıdır. Bu çalışmada BIST işletmelerinin dijital KSS açıklamaları detaylı olarak incelenerek alandaki boşluk doldurulmaya çalışılacaktır.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın evreni, örnekleme, veri toplama aracı olarak kullanılan ölçekleri ve kullanılan istatistik yöntemleri üzerine bilgiler verilecektir. Ayrıca araştırmanın modeli ve ikincil verilerden elde edilen verilere dayalı olarak elde edilen bulgular yer alacaktır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırmanın amacı, BIST işletmelerinin KSS çalışmalarının farklı kriterlere göre dijital ortam üzerinden değerlendirilmesidir. Değerlendirmede kullanılan kriterler; işletmelerin SE’nde yer alma durumu, kurumsal internet sitelerinde KSS ve sürdürülebilirlik için ayrı bir sekme ayrılma durumu, sürdürülebilirlik raporunun paylaşılması, çevre çalışmaları hakkında bilgilendirme verilmesi, GRI raporu paylaşılması, KSS projelerine yer verilmesi olarak belirlenmiştir. Temel amaç işletmelerin KSS çalışmalarının dijital ortamda paylaşılma durumunu belirlemek ve KSS çalışmalarında dijitalleşme durumunu farklı gruplar üzerinden karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme Süreci

Çalışmanın evrenini BIST’te işlem gören 519 işletmeyi ifade eden tüm şirketler oluşturmaktadır (KAP, 2021). Çalışmanın örnekleme BIST 100 Endeksinde, BIST SE’nde ve de BIST KYE’nde yer alan tüm işletmeler dahil edilmiş olup, toplamda 122 işletme (n=122) incelemeye alınmıştır.

Araştırma kapsamına BIST’te yer alan işletmelerin seçilmesinin nedeni; kurumsal bir yapıya sahip olmaları ve yapısal özelliklerini; misyon, vizyon, değerler, amaçlar ve temel çalışmalar gibi çalışmalarını kamuoyu ile paylaşıyor olmalarıdır.

Bilindiği üzere BIST 100 endeksi; BIST’te işlem gören piyasa ve işlem hacmi açısından en yüksek yüz işletmeyi ifade etmektedir. BIST KYE; kabul edilen kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde işletmelerin kurumsal yönetim uygulamalarının niteliğini sorgulayan ve bu doğrultuda derecelendirme yapılan endeks olarak açıklanmaktadır. BIST SE ise yatırımcıların sürdürülebilirlik ve KSS ilkelerini benimseyen şirketleri ayırt edip bu şirketlere yatırım yapmaya yönlendirmek amacıyla oluşturulan, BIST’te işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst seviyede olan şirketleri kapsayan

bir endekstir (BIST, 2021). Dolayısıyla, bu endekslere dahil olan işletmeler inceleme kapsamına alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Pozitivist, rasyonel, tümevarımcı ve nesnelci bakış açısıyla açıklayıcı olarak tasarlanan bu çalışmada, nesnelere, toplulukların, kurumların, olayların doğasını ve özelliklerini tanımlamayı amaç edinen tarama yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma, ikincil veriler üzerinden yürütülmüştür. BIST işletmelerinin verileri analize dâhil edilmiş olup, söz konusu verilere ve işletme bilgilerine Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) resmi internet sayfasından ve de işletmelerin kendi internet sayfalarından ulaşılmıştır. Veriler, 2021 yılının Eylül ayında toplanmıştır.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, KAP tarafından yayımlanan BIST 100, BIST KYE ve BIST SE listelerinde yer alan işletmeleri kapsamaktadır. Ancak araştırma kapsamında söz konusu işletmelerden elde edilecek bulguların küçük, orta, büyük ölçekli olmak üzere bütün işletmelere genellenmesi doğru olmayabilir. Zaman ve maliyetin sınırlı olması, yapılan bu araştırmanın sonuçlarının bütün işletmelere genellenebilirliğine bir engel oluşturmaktadır.

3.5. Araştırmanın Bulguları

İşletmelerin dijital KSS faaliyetlerinin incelendiği bu çalışmada BIST işletmeleri incelemeye dâhil edilmiştir. Bu kapsamda BIST 100, BIST KYE ve BIST SE işletmelerinin faaliyetleri incelenmiştir. İşletmelerin endekslere göre dağılımı aşağıdaki tablodan görülebilir.

Tablo 1: İşletmelerin Endekslere Göre Dağılımı

Endeksler	Frekans	Yüzde
BIST 100	100	81,9
BIST KYE	54	44,2
BIST SE	58	47,5
[BIST 100]	47	38,5
[BIST SE]	0	0
[BIST KYE]	17	13,9
[BIST 100 + BIST SE]	21	17,2
[BIST 100 + BIST KYE]	4	3,3
[BIST SE + BIST KYE]	5	4,1
[BIST 100 + BIST SE + BIST KYE]	28	23,0
Toplam	122	100,0

BIST 100 Endeksine dahil olan yüz işletme, BIST KYE Endeksinde elli dört işletme, BIST SE Endeksinde ise elli sekiz işletme yer almaktadır. Sadece BIST 100'de yer alıp diğer endekslere dâhil olmayan kırk yedi işletme bulunmaktadır. Sadece BIST SE'ne dâhil olup da BIST 100 ve BIST-KY Endeksine dâhil olmayan işletme bulunmamaktadır. Sadece BIST KYE'nde yer alıp diğer endekslere girememiş on yedi işletme bulunmaktadır. Hem BIST 100 hem de BIST SE'nde yer alan yirmi bir işletme mevcuttur. Hem BIST 100 hem de BIST KYE'nde yer alan dört işletme var iken hem BIST SE

hem de BIST KYE'ne dâhil olan beş işletme mevcuttur. Her üç endekse de dâhil olan yirmi sekiz işletme bulunmaktadır.

İşletmelerin KSS çalışmalarını, dijital raporlama durumunu belirlemek amacıyla BIST işletmelerini içeren toplam yüz yirmi iki şirketin her birinin internet sitesi incelenmiştir. İnceleme sonucu, işletmelerin dijital ortamda KSS faaliyetlerinin sunum özeti aşağıdaki gibidir.

Tablo 2: BIST İşletmelerinin Dijital KSS Faaliyetleri Paylaşımları Özeti

SIRA	KOD	BIST100	BIST KYE	BIST SE	KSS Sekme	Sürdürülebilirlik Raporu	GRI Raporu	Çevre	KSS Projeleri	SIRA	KOD	BIST100	BIST KYE	BIST SE	KSS Sekme	Sürdürülebilirlik Raporu	GRI Raporu	Çevre	KSS Projeleri
1	AFYON	✓	-	-	✓	-	-	✓	-	62	ISMEN	✓	-	-	✓	-	-	-	✓
2	AGHOL	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	63	JANTS	✓	-	-	-	-	-	-	-
3	AKBNK	✓	-	✓	-	-	-	-	-	64	KRDMD	✓	-	✓	-	-	-	-	-
4	AKSGY	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	65	KARSN	✓	-	-	✓	-	-	-	✓
5	AKMGY	-	✓	-	-	-	-	-	-	66	KARTN	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓
6	AKSA	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	67	KERVT	✓	-	✓	-	-	-	-	-
7	AKSEN	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	68	KRVGD	✓	-	-	-	-	-	-	-
8	ALBRK	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	69	KCHOL	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
9	ALGYO	✓	-	-	-	-	-	-	-	70	KONYA	✓	-	-	-	-	-	✓	-
10	ALKIM	✓	-	-	✓	-	-	✓	-	71	KORDS	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
11	ALARK	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓	72	KOZAL	✓	-	-	-	-	-	✓	✓
12	ANSGR	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-	73	KOZAA	✓	-	-	-	-	-	✓	✓
13	AEFES	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	74	LIDFA	-	✓	-	-	-	-	✓	-
14	ARCLK	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	75	LOGO	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-
15	ASELS	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	76	MGROS	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
16	AYGAZ	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	77	MPARK	✓	-	-	✓	-	-	-	✓
17	BERA	✓	-	-	-	-	-	-	-	78	NTHOL	✓	-	-	-	-	-	-	-
18	BIMAS	✓	-	-	-	-	-	-	-	79	NETAS	✓	-	✓	-	-	-	-	-
19	BRSAN	✓	-	-	✓	✓	-	-	✓	80	NUHCI	✓	-	-	✓	✓	-	✓	✓
20	BRYAT	✓	-	-	-	-	-	-	-	81	ODAS	✓	-	-	✓	-	-	-	✓
21	BRISA	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	82	OYAKC	✓	-	-	✓	-	-	-	✓
22	BTCIM	-	✓	-	✓	-	-	-	✓	83	PARSN	✓	-	-	✓	-	-	-	✓
23	CCOLA	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	84	PETKM	✓	-	✓	-	-	-	-	-
24	CEMAS	✓	-	-	-	-	-	-	-	85	RTALB	✓	-	-	-	-	-	-	-
25	CEMTS	✓	-	-	-	-	-	-	-	86	OTKAR	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-
26	CIMSA	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	-	87	PRKME	-	✓	-	✓	-	-	-	✓
27	DEVA	✓	-	-	-	-	-	-	-	88	PGSUS	✓	✓	✓	-	-	-	-	-
28	CRDFA	-	✓	-	-	-	-	-	-	89	PETUN	-	✓	-	-	-	-	-	-
29	DOHOL	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	90	PINSU	-	✓	-	-	-	-	-	-
30	DGGYO	-	✓	✓	-	-	-	-	-	91	PNSUT	-	✓	-	-	-	-	-	-
31	DOAS	✓	✓	-	-	-	-	-	-	92	QUAGR	-	✓	-	-	-	-	-	-
32	ECZYT	✓	-	-	✓	✓	-	✓	✓	93	SASA	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓
33	EGEEN	✓	-	-	✓	✓	-	-	-	94	SELEC	✓	-	-	✓	-	-	-	✓
34	EGGUB	✓	-	-	-	-	-	-	-	95	SKBNK	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
35	ECILC	✓	-	-	-	-	-	-	-	96	SOKM	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
36	EKGYO	✓	-	-	-	-	-	-	-	97	TATGD	-	✓	✓	✓	-	-	-	-
37	ENJSA	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	98	TAVHL	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-
38	ENKAI	✓	✓	✓	-	✓	-	-	-	99	TEKFN	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓

39	ERBOS	✓	-	-	-	-	-	-	100	TKNSA	✓	-	-	✓	-	-	-	✓	
40	EREGL	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	101	TOASO	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
41	ESEN	✓	-	-	-	-	-	-	-	102	TRGYO	✓	-	-	-	-	-	-	-
42	FENER	✓	-	-	-	-	-	-	-	103	TCELL	✓	-	✓	-	-	-	-	-
43	FROTO	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	104	TRCAS	-	✓	-	✓	-	-	✓	✓
44	GSRAY	✓	-	-	-	-	-	-	-	105	TUPRS	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-
45	GARFA	-	✓	-	-	-	-	-	-	106	THYAO	✓	-	✓	-	-	-	-	-
46	GLYHO	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	107	PRKAB	-	✓	-	✓	-	-	✓	-
47	GOZDE	✓	-	-	-	-	-	-	-	108	TTKOM	✓	✓	✓	-	-	-	-	-
48	GUBRF	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓	109	TTRAK	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-
49	SAHOL	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	110	GARAN	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-
50	HDFGS	✓	-	-	-	-	-	-	-	111	HALKB	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
51	HEKTS	✓	-	-	-	-	-	-	-	112	ISCTR	✓	-	✓	✓	-	-	-	-
52	IHLGM	✓	-	-	-	-	-	-	-	113	TSKB	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
53	HLGYO	-	✓	-	-	-	-	-	-	114	TURSG	✓	✓	-	-	-	-	-	-
54	HURGZ	-	✓	-	✓	-	-	-	✓	115	SISE	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
55	IHEVA	-	✓	-	✓	✓	-	-	✓	116	VAKBN	✓	-	✓	-	-	-	-	-
56	IHLAS	✓	✓	-	-	✓	-	-	-	117	ULKER	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
57	INDES	✓	-	-	✓	-	-	-	✓	118	VERSUS	✓	-	-	-	-	-	-	-
58	IPEKE	✓	-	-	-	-	-	✓	-	119	VESBE	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
59	ISDMR	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	120	VESTL	✓	✓	✓	-	-	-	-	-
60	ISFIN	✓	✓	-	✓	-	-	-	-	121	YKBNK	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
61	ISGYO	✓	-	-	-	-	-	-	-	122	ZOREN	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓

Not: ✓=mevcut; -=mevcut değil

Tablo 2’den yola çıkarak incelenen işletmelerin dijital KSS çalışmaları endekslere göre oransal olarak karşılaştırılmıştır. Buna göre, endekslerin sahip olduğu oransal değerler Tablo 3’te görülebilir.

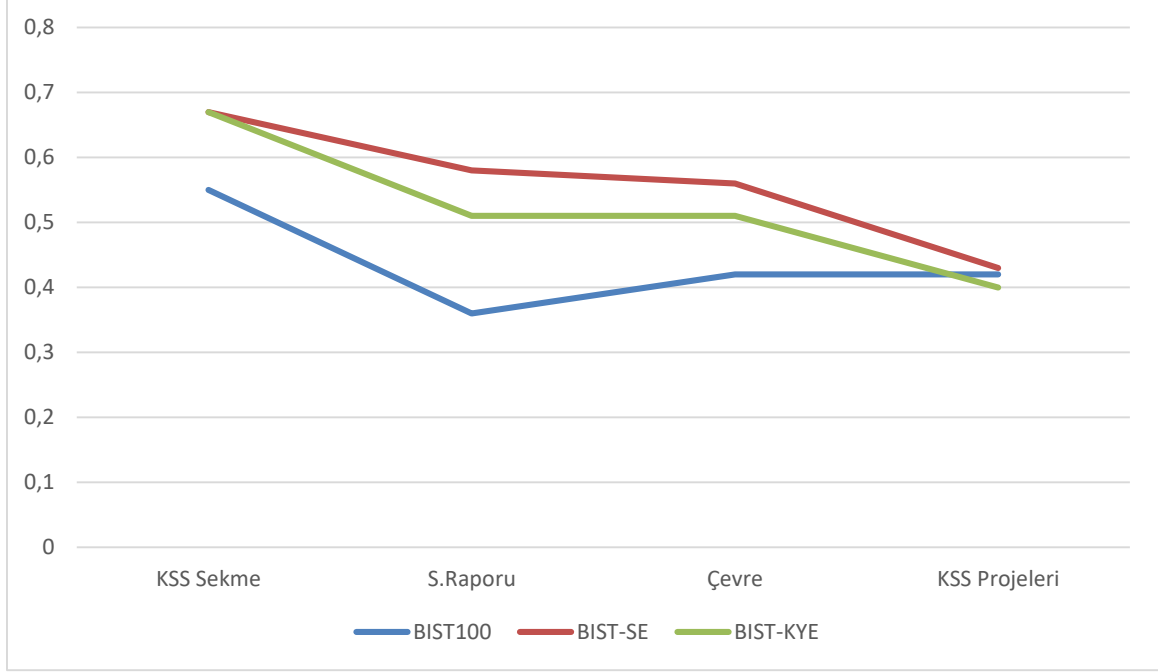
Tablo 3: Endekslere Ait Oransal Değerleri

	KSS Sekme	Sürdürülebilirlik Raporu	Çevre	GRI Raporu	KSS Projeleri
BIST 100	0,55	0,36	0,42	0	0,42
BIST KYE	0,67	0,51	0,51	0	0,40
BIST SE	0,67	0,58	0,56	0	0,43

Endekslerdeki işletmelerin dijital KSS çalışmalarının endeks içindeki oranları incelenmiştir. İşletmelerin internet sayfalarında ayrı bir KSS bölümü bulunması BIST SE ve BIST KYE işletmelerinde (%67) BIST 100 işletmelerine göre (%55) daha yüksek çıkmıştır. İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını internet sitesinden paylaşmaları en fazla BIST SE işletmeleri (%58), daha sonra BIST KYE işletmeleri (%51) ve BIST 100 işletmeleri (%36) olarak sıralanmaktadır. Söz konusu işletmelerin çevre konusundaki faaliyetlerini dijital ortamdan paylaşmaları en fazla BIST SE (%56), daha sonra BIST KYE (%51) ve BIST 100 (%42) olarak sonuçlanmıştır. Endekslere dahil olan hiçbir işletmenin GRI Raporu’na değinmemesi dikkat çekmiştir. İşletmelerin yapmış oldukları KSS Projelerinin dijital

ortamda paylaşımları incelendiğinde söz konusu paylaşımların toplam işletmeler içerisinde yarısı kadar olmadığı gözlemlenmiştir. Buna göre oranlar; BIST SE Endeksi için %43, BIST 100 Endeksi için %42 ve BIST SE işletmeleri için %40 olarak tespit edilmiştir.

Endekslere ait işletmelerin dijital KSS çalışmaları grafik üzerinde Grafik 1'den görülebilir.

Grafik 1: Endekslere Göre Dijital KSS Çalışmaları

BIST işletmelerinin farklı endekslere göre incelemesi sonucunda işletmelerin KSS faaliyetlerinin endekslere göre dijital KSS faaliyetleri açısından farklılık barındırdığı görülmektedir (Grafik 1). Ayrıca, işletmelerin dijital KSS çalışmalarını endekslere göre karşılaştırmalı gösteren Grafik 1'e göre BIST SE işletmelerinin tüm faaliyetlerde diğer endekslere göre daha etkin olduğu görülmektedir. GRI Raporuna hiçbir işletmenin yer vermemesi sebebiyle bu unsur grafikte göz ardı edilmiştir.

3.5.1. KSS Derecelendirme Puanı

KSS hakkındaki dijital raporlama durumunu inceleyebilmek için örnekleme dâhil edilen yüz yirmi iki işletmenin tamamının internet sayfaları ziyaret edilmiştir. Bu anlamda, internet sitesi olmayan ya da ulaşılamayan işletme yoktur ve tamamına ulaşılmıştır. Söz konusu işletmelerin belirlenen kriterler doğrultusunda kurumsal internet sayfaları incelenmiştir. İşletmelere KSS konusunda puanlandırma yapılabilmesi için aşağıdaki kriterler esas alınmıştır.

- Sürdürülebilirlik / KSS için ayrı bir bölüm
- Sürdürülebilirlik raporu
- Çevre hakkında ayrı bir bölüm
- GRI Raporu
- KSS Projeleri hakkında bilgilendirme

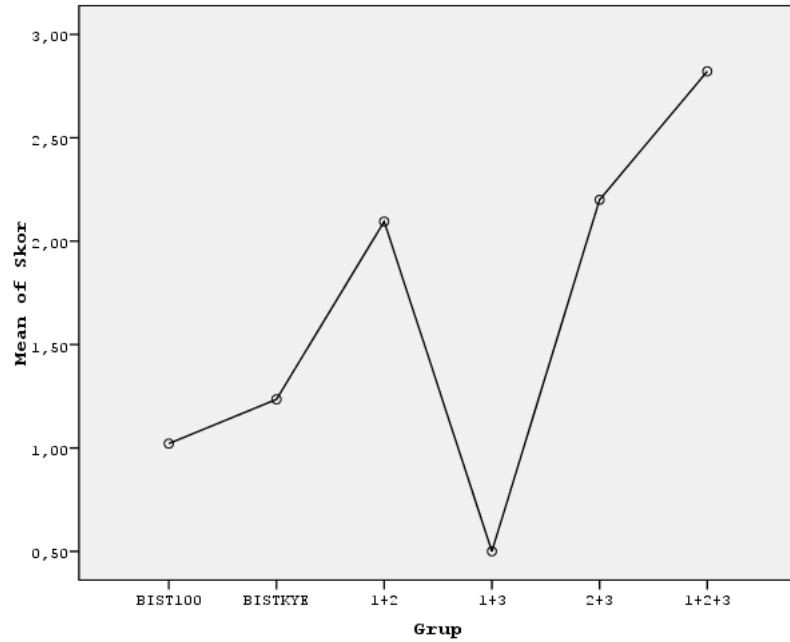
Buna göre endekslerin KSS dereceleri, ortalamaları, standart sapması, standart hata ve maksimum-minimum değerleri şu şekilde belirlenmiştir.

Tablo 4: Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Maks-Min
BIST 100	47	1,0213	1,18852	,17336	4,00
BIST SE	17	1,2353	1,43742	,34863	4,00
BIST KYE	21	2,0952	1,89486	,41349	4,00
BIST 100 + BIST SE	4	,5000	,57735	,28868	1,00
BIST 100 + BIST KYE	5	2,2000	1,64317	,73485	4,00
BIST SE + BIST KYE	28	2,8214	1,41562	,26753	4,00
BIST 100 + BIST SE + BIST KYE	122	1,6803	1,59164	,14410	4,00

($p < 0.1$; $p = .000$)

İşletmelerin dijital KSS derecelerine göre hem BIST SE hem de BIST KYE’nde yer alan işletmelerin dijital KSS derecelerinin diğer endeks işletmelerine göre daha yüksek olduğu sonucu saptanmıştır. Tek endekste yer alma durumuna göre incelendiğinde BIST KYE ($\bar{x} = 2,9$) işletmelerinin BIST SE ($\bar{x} = 1,2$) ve BIST 100 ($\bar{x} = 1,02$) işletmelerine göre dijital KSS derecesinin daha yüksek olduğu belirtilebilir.

Grafik 2: Endekslere Ait Dijital KSS Dereceleri

BIST 100, BIST KYE, hem BIST 100 hem BIST SE, hem BIST 100 hem BIST KYE, hem BIST SE hem BIST KYE ve BIST 100-BIST SE-BIST KYE’ne dâhil olan işletmelerin dijital KSS çalışmaları, dereceleri, ortalamalarının nasıl değişiklik gösterdiği yukarıdaki grafikten görülmektedir. Buna göre; hem BIST SE’nde hem de BIST KYE’nde yer alan işletmelerin dijital KSS dereceleri diğer gruptaki işletmelere kıyasla daha yüksek sonuç vermiştir ($\bar{x} = 2,8214$). Sıralamada daha sonra, hem BIST 100 hem de BIST KYE’nde yer alan işletmeler gelmektedir ($\bar{x} = 2,2000$). BIST KYE işletmeleri 2,0952 ortalama

ile üçüncü sırada dijital KSS çalışmalarını paylaşmaktadır. Dördüncü olarak ortalama 1,6803 ile her üç endekse de dâhil olan işletmeler gelmektedir ancak bu sıralama BIST SE ($\bar{x} = 1,2353$) ve BIST KYE ($\bar{x} = 2,0952$) işletmelerinin ortalamalarının yükseldiği tahmin edilebilir. Sonrasında BIST SE ($\bar{x} = 1,2353$), ardından BIST 100 Endeksi ($\bar{x} = 1,0213$) ve son olarak bu iki endeksin toplamı ($\bar{x} = 2,2566$) yer almaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İşletmelerin dijitalleşme başarısı, dijital yeteneklerini günlük iş akışlarına dahil etmesi ile mümkün olabilmektedir (IBM Institute for Business Value, 2011). Benzer şekilde, yalnız olarak işletmelerin başarısı da dijital gelişmeleri takip etmesine bağlıdır. Dijital KSS faaliyetlerinin değerlendirildiği bu çalışmada BIST işletmeleri üzerine analizler yapılmıştır.

Öncelikle, endekslere dahil olan işletmelerin dijital KSS çalışmaları oransal ve karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Buna göre işletmelerin internet sayfalarında KSS için ayrı bir bölüme yer verilmesi, BIST SE ve BIST KYE işletmelerinde BIST 100 işletmelerine göre daha yüksek çıkmıştır. İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını internet sitesinden paylaşmaları en fazla BIST SE işletmeleri tarafından yapılırken; yine oransal olarak kıyaslandığında daha sonra BIST KYE işletmeleri ve BIST 100 işletmeleri tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu işletmelerin çevre konusundaki faaliyetlerini dijital ortamdan paylaşmaları sırasıyla; BIST SE, BIST KYE ve BIST 100 olarak bulunmuştur. Endekslere dahil olan hiçbir işletmenin GRI Raporu'na değinmemesi dikkat çekmiştir. Dijital ortamda KSS proje paylaşımı ise BIST SE Endeksi, BIST 100 Endeksi ve BIST KYE işletmeleri olarak sıralanmaktadır. Bu aşamada belirtilmesi gereken bir diğer husus da işletmelerin yarısından daha azı dijital KSS faaliyetlerini kullanmakta, KSS çalışmalarını dijital ortamda paylaşmaktadır. İşletmelerin sadece %40'ı internet sitelerinde çevre vurgusu yaparak ilgili çalışmalarını paylaşmıştır ve yarısından çoğu (%59,8) çevre ile ilgili herhangi bir paylaşım yapmamıştır. Ayrıca incelemeye alınan hiçbir işletmenin GRI Raporunu paylaşmadığı, ilgili işletmeler tarafından GRI ile ilgili hiçbir açıklama yapılmadığı belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin sadece %37,7'lik bölümü internet sitelerinde KSS projelerine yer vermiş, yine yarısından büyük kısmı (%62,3) hiçbir şekilde KSS projeleri konusunda bir paylaşımında bulunmamıştır. Bu aşamada bu işletmelerin KSS projeleri yoktur ya da KSS çalışmalarını dijital ortamda paylaşımı yapılmıyordur sonucu çıkarılmaktadır. KSS çalışmalarının dijital ortamda paylaşımı, incelenen işletmelerin yarısı kadar bile değildir. Dolayısıyla işletmelere dijitalleşme çalışmaları konusunda destek verilmesi önerilmektedir.

Çalışma kapsamında, KSS Açıklama Endeksi oluşturulmuştur. Endeks sonuçları; BIST KYE işletmelerinin, BIST SE ve BIST 100 işletmelerine göre dijital KSS derecesinin daha yüksek olduğu göstermektedir.

Daha sonra yapılacak çalışmalarda, dijitalleşme çalışmalarında kat edilen yolu anlamak amacıyla, boylamsal çalışma veya görüşme tekniği uygulanarak geçmiş durum saptaması yapılması önerilmektedir. Böylelikle geçmiş ve günümüz için dijitalleşme konusunda kıyas yapmak mümkün olacaktır.

Finansal Destek:	Yok
Çıkar Çatışması:	Yok
Etik Kurul Onayı:	Yok

KAYNAKÇA

- Accenture ve Global e-Sustainability Initiative (2015). *SMARTer 2030*. http://smarter2030.gesi.org/downloads/Executive_summary2.pdf. Erişim tarihi: 01.09.2021.
- Ateş, S. (2021). Corporate social performance scores of the firms in sustainability index. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(1), 48 – 60.
- Atmaca, Y., Karaçay, F., (2020). Türkiye’deki kamu yönetimi reformlarında dijitalleşme ve e-yönetişim, *International Journal of Management and Administration*, 4(8), 260 – 280.
- Ayboğa, H., (2021). Kurumsal yönetim ve kurumsal yönetim endeksi, *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 5(1), 59 – 69.
- Aytar, O. (2019). BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri üzerine bir içerik analizi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12, 320 – 340.
- Bakırtaş, T., Ustaömer, K. (2019). Türkiye’nin bankacılık sektöründe dijitalleşme olgusu. *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi*, 3(1); 1-24.
- Barako, D. G., Hancock, P., Izan, H.Y. (2006). Factors influencing voluntary corporate disclosure by Kenyan companies. *Corporate governance. An International Review*, 14(2); 107-125.
- Bonson, P., Escobar, R. (2002). A survey on voluntary disclosure on the internet. empirical evidence from 300 European Union Companies. *The International Journal of Digital Accounting Research – IJDAR*, 2(1), 27-51.
- Bonsón, P., Escobar, R. (2006). Digital reporting in Eastern Europe: an empirical study. *International Journal of Accounting Information Systems*, 7(4), 299–318.
- Borsa İstanbul (2021). <https://www.borsaistanbul.com/files/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temel-kurallari-31122014.pdf>. Erişim tarihi: 18.09.2021.
- Ceran, E.B. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ve ölçümüne ilişkin bir ön çalışma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 59 – 70.
- Cho, C. H., Patten, D. M. (2007). The role of environmental disclosures as tools of legitimacy: A research note, *Accounting, Organizations and Society*, 32 (7), 639-647.
- Deegan, C., Rankin, M., Tobin, J. (2002). An examination of the corporate social and environmental disclosures of BHP from 1983-1997: A test of Legitimacy Theory. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 15, 312-343.
- Dumay, J., Frost, G., Beck, C. (2015). Material legitimacy: Blending organisational and stakeholder concerns through non-financial information disclosures. *Journal of Accounting and Organizational Change*, 11(1), 2-23.
- Gartner (2020). *Gartner Glossary*. <https://www.gartner.com/en/informationtechnology/glossary/digitalization>. Erişim tarihi: 10.08.2020.
- IBM Institute for Business Value (2011). *Dijital transformation: Creating new business models where dijital meets physical*. <https://s3-us-west2.amazonaws.com/itworldcanada/archive/Themes/Hubs/Brainstorm/digitaltransformation.pdf>. Erişim tarihi: 15.09.2021.
- KAP (2021). *Kamu Aydınlatma Platformu*. <https://www.kap.org.tr/tr/bist-sirketler>. Erişim tarihi: 18.09.2021.
- Lenka, Sambit.- Parida, Vinit- Wincent, Joakim, (2017). Digitalization capabilities as enablers of value co-creation in servitizing firms. *Psychology and Marketing*, 34, 92–100.

- Masmoudi A.W., Boujelbène, Y. (2015). Internal governance mechanisms and value relevance of accounting earnings: An empirical study in the French context. *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 7(1), 3-25.
- O'Donovan, G. (2002). Environmental disclosures in the annual report: Extending the applicability and predictive power of legitimacy theory. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 13(3), 344-371.
- Samaha, K., Abdallah, S. (2012). Further evidence on web-based corporate disclosures in developed versus developing countries: A comparative analysis of nature and determinants in Egypt and the United Kingdom. *Int J Discl Gov*, 9, 148-180.
- Sandıkçioğlu, A. (2005). *Kurumsal yönetim uyum derecelendirmesi*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlilik Etüdü.
- Watson, A., Shrivess, P., Marston, C. (2002). Voluntary disclosure of accounting ratios in the UK, *British Accounting Review*, 34, 289 – 313.
- Yanık, S., İ. Türker. (2012). Sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk raporlamasındaki gelişmeler, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47, 291-308.
- Yıldırım, G., Kocamış, U.T., Tokur, Ö. T. (2017). Sürdürülebilirlik ve firma performansı: BIST sürdürülebilirlik endeksi şirketleri üzerine bir uygulama. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 90 – 96.
- Yüksel, F. (2017). *Entegre Raporlama Finansal ve Finansal Olmayan Raporlamanın Entegrasyonu*. Bursa: Ekin Basım.